

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

Навчально-науковий інститут права та гуманітарних наук

Кафедра конституційного права та галузевих дисциплін

08-02-29М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни «Мейджор: Організаційно-правова
діяльність органів місцевого самоврядування» для здобувачів
вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-
професійною програмою «Право» галузі знань «D – Бізнес,
адміністрування та право», спеціальності «D8 – Право» денної
та заочної форми навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою з
якості ННІГН
Протокол № 11 від 25.06.2026 р.

Рівне – 2026

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Мейджор: Організаційно-правова діяльність органів місцевого самоврядування» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Право» галузі знань «D – Бізнес, адміністрування та право», спеціальності «D8 – Право» денної та заочної форми навчання. [Електронне видання] / Міщук І. В., Киричук Б. С. Рівне : НУВГП, 2026. 38 с.

Укладачі: *Міщук Інна Володимирівна*, к.ю.н., професорка кафедри конституційного права та галузевих дисциплін; *Киричук Богдана Сергіївна*, асистент кафедри конституційного права та галузевих дисциплін.

Відповідальна за випуск: *Міщук Інна Володимирівна*, к.ю.н., професорка кафедри конституційного права та галузевих дисциплін.

Керівник (гарант) ОП: *Швець Оксана Михайлівна*, к.ю.н., доцент, завідувач кафедри правових природоохоронних дисциплін.

Голова науково-методичної ради з якості ННППГН: *Цимбалюк Валерій Іванович*, к.ю.н., професор.

© І. В. Міщук, Б. С. Киричук, 2026
© НУВГП, 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА ..	4
1.1. Опис навчальної дисципліни	6
1.2. Тематика практичних занять	9
1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики	10
1.4. Критерії та шкала оцінювання.....	10
2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	12
3. САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ..	32
4. ІНДИВІДУАЛЬНІ НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ	33
5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	35

ПЕРЕДМОВА

Освітня компонента «Мейджор: Організаційно-правова діяльність органів місцевого самоврядування» займає важливе місце у системі професійної підготовки правників, оскільки спрямована на формування цілісного уявлення про правові засади організації та функціонування місцевого самоврядування як однієї з фундаментальних інституцій демократичної держави. В умовах розвитку процесів децентралізації, реформування системи публічного управління та наближення України до європейських стандартів врядування особливої актуальності набуває вивчення правового статусу органів місцевого самоврядування, особливостей реалізації ними власних і делегованих повноважень, а також механізмів взаємодії з органами державної влади та територіальними громадами. Дисципліна орієнтована на поглиблення теоретичних знань здобувачів вищої освіти у сфері муніципального права та формування практичних навичок застосування нормативно-правових актів, що регулюють діяльність органів місцевого самоврядування.

Методичні матеріали до лекційних та практичних занять побудовані на засадах системності, наукової обґрунтованості та логічної послідовності. Структура курсу передбачає поетапне вивчення конституційно-правових засад місцевого самоврядування, його місця у системі публічної влади, принципів організації та функціонування органів місцевого самоврядування, а також міжнародних стандартів у цій сфері.

Окремий блок дисципліни присвячено дослідженню правового статусу депутатів місцевих рад та посадових осіб місцевого самоврядування, гарантій здійснення ними своїх повноважень, правових механізмів відповідальності та забезпечення законності у їх діяльності. У межах курсу розглядаються питання муніципальної нормотворчості, зокрема порядок підготовки, прийняття та оприлюднення актів органів місцевого самоврядування.

Практико-орієнтований аспект дисципліни пов'язаний із вивченням фінансово-бюджетної діяльності органів місцевого

самоврядування, правового регулювання місцевих бюджетів та управління комунальною власністю. Значна увага приділяється формам участі територіальних громад у вирішенні питань місцевого значення, механізмам взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державної влади, громадськими об'єднаннями та громадянами, а також забезпеченню відкритості та прозорості їх діяльності.

У межах дисципліни також аналізуються правові засади адміністративно-територіальної реформи, особливості функціонування територіальних громад, сучасні проблеми реалізації реформи місцевого самоврядування та перспективи подальшого розвитку муніципальної системи в контексті європейської інтеграції України.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА

1.1. Опис навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Мейджор: Організаційно-правова діяльність органів місцевого самоврядування» є формування у студентів комплексних знань та практичних навичок щодо правових засад організації, функціонування та діяльності органів місцевого самоврядування в Україні. Дисципліна спрямована на підготовку кваліфікованих фахівців, здатних ефективно застосовувати норми законодавства, що регулюють діяльність місцевих рад, їх виконавчих органів та посадових осіб.

Основними завданнями навчальної дисципліни «Мейджор: Організаційно-правова діяльність органів місцевого самоврядування» є:

- ✓ глибоке вивчення конституційно-правових основ місцевого самоврядування в Україні, його місця у системі публічної влади;
- ✓ аналіз правового статусу, структури та повноважень місцевих рад;
- ✓ вивчення правового статусу депутатів місцевих рад та посадових осіб місцевого самоврядування, їхніх прав, обов'язків та відповідальності;
- ✓ аналіз правових механізмів нормотворчої діяльності органів місцевого самоврядування, включаючи прийняття рішень, регуляторних актів та їх оприлюднення;
- ✓ ознайомлення з особливостями фінансово-бюджетної діяльності органів місцевого самоврядування та правового регулювання місцевих бюджетів;
- ✓ вивчення форм і методів взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державної влади, громадськими об'єднаннями та громадянами;
- ✓ розвиток практичних навичок з підготовки проектів рішень, розпоряджень, аналізу правомірності актів

- місцевого самоврядування та вирішення спорів, що виникають у процесі їх діяльності;
- ✓ ознайомлення з актуальними проблемами децентралізації влади та адміністративно-територіальної реформи в Україні.

Компетентності:

ІК. Здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері права.

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК7. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК8. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

СК5. Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції.

СК6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію.

СК9. Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності.

СК10. Здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування.

СК14. Здатність самостійно готувати проекти нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.

СК15. Здатність самостійно готувати проекти актів правозастосування, враховуючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та вмотивованості.

Програмні результати навчання (ПРН). Результати навчання (РН):

РН1. Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання.

РН3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.

РН6. Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи.

РН8. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності.

РН11. Використовувати передові знання і методики у процесі правотворення та правозастосування інститутів публічного та приватного права і кримінальної юстиції.

РН13. Аналізувати та оцінювати практику застосування окремих правових інститутів.

РН16. Брати продуктивну участь у розробці проектів нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.

1.2. Тематика практичних занять

№	Назва теми	Кількість годин (лекцій) д/з	Кількість годин (практичні заняття) д/з
Модуль 1			
1	Тема 1. Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні	2/2	2/1
2	Тема 2. Система органів місцевого самоврядування та їх повноваження	4/2	2/2
3	Тема 3. Правовий статус депутатів місцевих рад та посадових осіб місцевого самоврядування	2/-	2/1
4	Тема 4. Нормотворча діяльність органів місцевого самоврядування	2/2	2/1
Модуль 2			
5	Тема 5. Фінансово-бюджетна діяльність органів місцевого самоврядування	2/2	2/2
6	Тема 6. Взаємодія органів місцевого самоврядування з державою та громадськістю	2/-	2/-

7	Тема 7. Актуальні проблеми розвитку місцевого самоврядування в умовах децентралізації	2/-	2/1
	Всього	16/8	14/8

1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики

Поточний контроль знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни «Мейджор: Організаційно-правова діяльність органів місцевого самоврядування» проводиться у формах:

- усного опитування на практичних заняттях;
- оцінки за написання есе або тез та участь в обговорення проблемних питань, які були висвітлені в межах роботи;
- оцінка виконання індивідуального науково-дослідного завдання.

1.4. Критерії та шкала оцінювання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів поточного контролю з навчальної дисципліни «Мейджор: Організаційно-правова діяльність органів місцевого самоврядування» є:

- виконання всіх видів навчальної роботи, що передбачені силабусом;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів;

- своєчасність виконання;
- дотримання вимог до оформлення.

Критерії оцінювання практичних завдань (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки методичного або розрахункового характеру, порушені терміни виконання та вимоги до оформлення;

60% – завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки, порушені терміни виконання та вимоги до оформлення;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (висновки, оформлення тощо);

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

*у разі колективного виконання завдань передбачається розподіл балів між виконавцями

Критерії оцінювання ситуаційних вправ та інших завдань творчого характеру* (% від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало, порушені терміни виконання;

60% – завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки,

судження здобувача вищої освіти недостатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог до термінів та оформлення;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки не системного характеру;

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

*у разі колективного виконання завдань передбачається розподіл балів між виконавцями

Підсумкова складова оцінювання передбачає складання двох модульних контролів у тестовій формі на навчальній платформі Moodle через Центр незалежного оцінювання НУВГП.

Кожен модуль включає 20 завдань множинного вибору, які поділяються на три рівні складності: достатній рівень (запитання з однією правильною відповіддю із п'яти запропонованих варіантів), вище достатнього (запитання із декількома правильними відповідями із п'яти запропонованих варіантів), високого рівня складності (завдання на співставлення понять, визначення поняття із пропущеним словом).

Час виконання модульного контролю складає 40 хвилин.

Національна шкала оцінювання

Кількість набраних балів студентом	Оцінка за національною шкалою
90-100 балів	Зараховано
82-89 балів	
74-81 балів	
64-73 балів	
60-63 балів	
35-59 балів	Не зараховано з можливістю повторного складання
1-34 балів	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням курсу

Розподіл балів за практичними заняттями та формами контролю

Змістовий модуль 1		
Практичне заняття 1. Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні	7	Опитування на практичному занятті, дискусія
Практичне заняття 2. Система органів місцевого	7	Опитування на практичному занятті, дискусія

самоврядування та їх повноваження		
Практичне заняття 3. Правовий статус депутатів місцевих рад та посадових осіб місцевого самоврядування	6	Опитування на практичному занятті, дискусія, виконання завдань в малих групах
Практичне заняття 4. Нормотворча діяльність органів місцевого самоврядування	6	Опитування на практичному занятті, дискусія
Змістовий модуль 2		
Практичне заняття 5. Фінансово-бюджетна діяльність органів місцевого самоврядування	6	Опитування на практичному занятті, виконання практичних занять, презентації
Практичне заняття 6. Взаємодія органів місцевого самоврядування з державою та громадськістю	6	Опитування на практичному занятті, виконання завдань, виконання завдань в малих групах
Практичне заняття 7. Актуальні проблеми розвитку місцевого самоврядування в умовах децентралізації	7	Опитування на практичному занятті, виконання завдань, ситуативні задачі
Індивідуальні завдання	15	Підготовка та публікація тез доповіді / фахової наукової статті. Оприлюднення наукового дослідження на круглому столі

Усього поточна складова оцінювання:	60	
1. Підсумкова складова оцінювання		
2.1 Модульний контроль №1	20	Тести
2.2 Модульний контроль №2	20	Тести
Усього підсумкова складова оцінювання:	40	
РАЗОМ:	100	

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1

Тема 1. Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні

План заняття:

1. Поняття та сутність місцевого самоврядування.
2. Конституційні основи місцевого самоврядування в Україні.
3. Місцеве самоврядування в системі публічної влади.
4. Принципи організації та діяльності місцевого самоврядування.
5. Європейські стандарти місцевого самоврядування та їх імплементація в Україні.

Питання для самоконтролю

Завдання 1. Оформлення відповідей на питання.

1. У чому полягає юридична природа та сутність місцевого самоврядування як інституту публічної влади?
2. Яке місце місцевого самоврядування займає в системі публічної влади України?
3. Які конституційні норми визначають засади організації та функціонування місцевого самоврядування в Україні?
4. Які основні принципи становлять нормативну основу діяльності органів місцевого самоврядування?
5. У чому полягає зміст принципу автономії місцевого самоврядування та як він реалізується на практиці?
6. Які ключові положення Європейської хартії місцевого самоврядування впливають на національне законодавство України?
7. Які основні напрями імплементації європейських стандартів місцевого самоврядування в Україні?

Завдання 2. На підставі положень Конституції України заповніть таблицю.

Елемент місцевого самоврядування	Конституційне закріплення (стаття Конституції України)	Коротка характеристика
Право територіальної громади на місцеве самоврядування		
Система місцевого самоврядування		
Органи місцевого самоврядування		
Матеріальна і фінансова основа місцевого самоврядування		
Повноваження органів місцевого самоврядування		
Судовий захист прав місцевого самоврядування		

Питання для обговорення: Яке значення має конституційне закріплення місцевого самоврядування для розвитку демократичної держави?

Завдання 3.

Ознайомтеся із ситуацією та дайте відповіді на запитання.

Ситуація. Міська рада ухвалила рішення про створення нового комунального підприємства для забезпечення населення послугами з благоустрою. Обласна державна адміністрація вважає це рішення недоцільним і направила лист із вимогою його скасувати. Міська рада відмовилася виконувати цю вимогу, посилаючись на гарантії місцевого самоврядування.

Завдання:

1. Визначте, які суб'єкти публічної влади беруть участь у наведених правовідносинах.
2. Чи належить створення комунального підприємства до повноважень органів місцевого самоврядування?
3. Які конституційні принципи місцевого самоврядування проявляються у цій ситуації?
4. Чи може державна адміністрація вимагати скасування рішення міської ради лише з мотивів його недоцільності?
5. Які механізми захисту прав місцевого самоврядування можуть бути використані у разі виникнення спору?

Література. Основна: 3, 4, 11, 12. Допоміжна: 8, 10, 14, 13.

Тема 2. Система органів місцевого самоврядування та їх повноваження*План заняття:*

1. Система органів місцевого самоврядування в Україні.
2. Правовий статус сільських, селищних та міських рад.
3. Виконавчі органи місцевих рад: порядок формування та компетенція.
4. Повноваження органів місцевого самоврядування у різних сферах суспільного життя.
5. Особливості діяльності районних та обласних рад.

*Питання для самоконтролю.**Завдання 1. Оформлення відповідей на питання.*

1. Яка структура системи органів місцевого самоврядування в Україні та які її елементи?
2. У чому полягає правовий статус сільських, селищних та міських рад як представницьких органів?
3. Який порядок формування виконавчих органів місцевих рад та як визначається їх компетенція?
4. Яким чином розмежовуються повноваження органів місцевого самоврядування у різних сферах суспільного життя?

5. Які особливості правового статусу районних та обласних рад у системі місцевого самоврядування?
6. Які форми реалізації власних та делегованих повноважень органів місцевого самоврядування?
7. Які основні проблеми функціонування системи органів місцевого самоврядування на сучасному етапі?

Завдання 2. На підставі Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» заповніть таблицю.

Орган місцевого самоврядування	Спосіб формування	Основні повноваження	Підзвітність та підконтрольність
Сільська, селищна, міська рада			
Сільський, селищний, міський голова			
Виконавчий комітет ради			
Районна рада			
Обласна рада			
Староста			

Додаткові питання:

1. Які органи місцевого самоврядування представляють інтереси територіальної громади безпосередньо?
2. Які органи належать до виконавчих органів місцевого самоврядування?
3. Чим відрізняється компетенція районної та обласної рад від компетенції міської ради?

Завдання 3. Вирішіть практичну ситуацію

Ситуація. До міської ради надійшли численні звернення мешканців щодо незадовільного стану доріг, відсутності належного освітлення вулиць та несвоєчасного вивезення побутових відходів. Під час чергової сесії депутати міської ради

запропонували передати вирішення цих питань районній державній адміністрації, мотивуючи це нестачею коштів та ресурсів.

Частина депутатів заперечила, зазначивши, що ці питання належать до власних повноважень органів місцевого самоврядування.

Завдання:

1. Визначте, які з перелічених питань належать до компетенції органів місцевого самоврядування.
2. Розмежуйте повноваження органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади у наведеній ситуації.
3. Поясніть, що таке власні та делеговані повноваження органів місцевого самоврядування.
4. Чи може міська рада повністю передати здійснення власних повноважень районній державній адміністрації?
5. Які юридичні наслідки можуть настати у разі невиконання органом місцевого самоврядування своїх повноважень?

Література. Основна: 4, 11, 12, 13. Допоміжна: 8, 10, 14, 9.

Тема 3. Правовий статус депутатів місцевих рад та посадових осіб місцевого самоврядування

План заняття:

1. Правовий статус депутата місцевої ради.
2. Права та обов'язки депутатів місцевих рад.
3. Гарантії депутатської діяльності.
4. Правовий статус сільського, селищного та міського голови.
5. Юридична відповідальність депутатів і посадових осіб місцевого самоврядування.

Питання для самоконтролю

Завдання 1. Оформлення відповідей на питання.

1. У чому полягає правова природа статусу депутата місцевої ради?

2. Які основні права та обов'язки депутатів місцевих рад передбачені законодавством?
3. Які гарантії забезпечують ефективне здійснення депутатської діяльності?
4. Який правовий статус сільського, селищного та міського голови в системі місцевого самоврядування?
5. Які види юридичної відповідальності можуть наставати для депутатів і посадових осіб місцевого самоврядування?
6. Які механізми контролю та запобігання зловживанням у діяльності посадових осіб місцевого самоврядування?
7. У чому полягають основні проблеми реалізації депутатського мандата в Україні?

Завдання 2. Заповніть таблицю «Правовий статус депутата місцевої ради та міського голови»

Елемент правового статусу	Депутат місцевої ради	Сільський, селищний, міський голова
Порядок обрання		
Строк повноважень		
Основні права		
Основні обов'язки		
Гарантії діяльності		
Підстави дострокового припинення повноважень		
Види юридичної відповідальності		

Питання для аналізу:

1. Які гарантії забезпечують незалежність депутата місцевої ради?
2. Чим відрізняється статус депутата місцевої ради від статусу міського голови?
3. Які механізми контролю за діяльністю депутатів та посадових осіб місцевого самоврядування передбачені законодавством?

Завдання 3. Вирішіть практичну ситуацію

Ситуація. Депутат міської ради протягом року не відвідував пленарні засідання ради та засідання постійної комісії, членом якої він є. Крім того, він не проводив прийом громадян та не звітував перед виборцями про свою діяльність. Група мешканців громади звернулася до міської територіальної виборчої комісії з вимогою достроково припинити його повноваження. Сам депутат стверджує, що його мандат не може бути припинений, оскільки він був законно обраний на місцевих виборах.

Завдання:

1. Визначте права та обов'язки депутата місцевої ради, які можуть бути порушені у наведеній ситуації.
2. Проаналізуйте, чи є підстави для притягнення депутата до юридичної відповідальності.
3. Які механізми відкликання депутата місцевої ради за народною ініціативою передбачені законодавством України?
4. Які органи беруть участь у процедурі дострокового припинення депутатських повноважень?
5. Підготуйте юридично обґрунтований висновок щодо можливості дострокового припинення повноважень депутата у наведеній ситуації.

Література. Основна: 4, 11, 13, 15. Допоміжна: 8, 10, 13, 15.

Тема 4. Нормотворча діяльність органів місцевого самоврядування

План заняття:

1. Поняття та принципи муніципальної нормотворчості.
2. Види актів органів місцевого самоврядування.
3. Порядок підготовки та прийняття рішень місцевих рад.
4. Регуляторна діяльність органів місцевого самоврядування.
5. Оприлюднення та набрання чинності актами місцевого самоврядування.

Питання для самоконтролю

Завдання 1. Оформлення відповідей на питання.

1. У чому полягає сутність та права природа муніципальної нормотворчості?
2. Які види нормативно-правових актів приймають органи місцевого самоврядування?
3. Який порядок підготовки, розгляду та прийняття рішень місцевих рад?
4. Що таке регуляторна діяльність органів місцевого самоврядування та які її особливості?
5. Який порядок оприлюднення та набрання чинності актами органів місцевого самоврядування?
6. Які вимоги законності, обґрунтованості та юридичної техніки висуваються до муніципальних актів?
7. Які проблеми ефективності нормотворчої діяльності органів місцевого самоврядування існують на практиці?

Завдання 2. Заповніть таблицю «Акти органів місцевого самоврядування»

Вид акта	Орган (посадов а особа), що приймає акт	Питання, які регулюють ся	Форм а акта	Особливос ті набрання чинності
Рішення місцевої ради				
Рішення виконавчого комітету				
Розпоряджен ня сільського, селищного, міського голови				

Регуляторний акт				
Статут територіальної громади				
Регламент місцевої ради				

Питання для аналізу:

1. Які акти мають нормативний характер, а які – індивідуальний?
2. Які вимоги висуваються до оприлюднення актів місцевого самоврядування?
3. Чому порушення процедури прийняття акта може бути підставою для його скасування?

Завдання 3. Позначте кожне твердження як «**Правильне**» або «**Неправильне**». Якщо твердження є неправильним, виправте його.

1. Рішення місцевої ради приймаються одноосібно сільським, селищним або міським головою.
2. Органи місцевого самоврядування можуть приймати як нормативні, так і індивідуальні акти.
3. Усі акти органів місцевого самоврядування набирають чинності з моменту їх підписання незалежно від оприлюднення.
4. Регламент місцевої ради визначає порядок організації та проведення її роботи.
5. Регуляторні акти можуть прийматися без проведення аналізу регуляторного впливу.
6. Рішення місцевої ради приймаються на пленарних засіданнях шляхом голосування депутатів.
7. Статут територіальної громади є локальним нормативно-правовим актом.
8. Виконавчий комітет не має права приймати жодних актів.
9. Акти органів місцевого самоврядування можуть бути оскаржені до суду.

10. Одним із принципів муніципальної нормотворчості є законність.

Література. Основна: 4, 8, 9, 11. Допоміжна: 6, 8, 10, 13.

Змістовий модуль 2

Тема 5. Фінансово-бюджетна діяльність органів місцевого самоврядування

План заняття:

1. Матеріальна і фінансова основа місцевого самоврядування.
2. Правові засади формування місцевих бюджетів.
3. Доходи та видатки місцевих бюджетів.
4. Бюджетний процес на місцевому рівні.
5. Контроль за використанням коштів місцевих бюджетів.

Питання для самоконтролю

Завдання 1. Оформлення відповідей на питання.

1. У чому полягає матеріальна та фінансова основа місцевого самоврядування в Україні?
2. Які нормативно-правові акти визначають засади формування місцевих бюджетів?
3. Яка структура доходів і видатків місцевих бюджетів та їх правова характеристика?
4. Які стадії включає бюджетний процес на місцевому рівні?
5. Які повноваження органів місцевого самоврядування у сфері бюджетного планування та виконання бюджету?
6. Які форми та механізми фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів?
7. Які проблеми фінансової самостійності територіальних громад існують у сучасних умовах?

Завдання 2. Заповніть таблицю «Фінансово-бюджетна діяльність органів місцевого самоврядування»

Елемент фінансово-бюджетної діяльності	Зміст	Приклади
Матеріальна основа місцевого самоврядування		

Фінансова основа місцевого самоврядування		
Доходи загального фонду місцевого бюджету		
Доходи спеціального фонду місцевого бюджету		
Видатки місцевих бюджетів		
Міжбюджетні трансферти		
Субвенції		
Дотації		
Контроль за виконанням місцевого бюджету		

Питання для аналізу:

1. Які джерела формування доходів місцевих бюджетів є найбільш стабільними?
2. Яка різниця між субвенцією та дотацією?
3. Які органи здійснюють контроль за використанням бюджетних коштів?

Завдання 3. Позначте кожне твердження як **«Правильне»** або **«Неправильне»**. Якщо твердження є неправильним, виправте його.

1. Місцевий бюджет затверджується відповідною місцевою радою.
2. Доходи місцевих бюджетів формуються виключно за рахунок трансфертів із Державного бюджету України.
3. Місцеві податки і збори є одним із джерел доходів місцевих бюджетів.
4. Бюджетний процес включає складання, розгляд, затвердження, виконання бюджету та звітування про його виконання.
5. Органи місцевого самоврядування не мають права здійснювати контроль за використанням бюджетних коштів.
6. Субвенція є міжбюджетним трансфертом, що має цільове призначення.
7. Дотація завжди надається на конкретно визначену мету.

8. Видатки місцевих бюджетів можуть спрямовуватися на утримання закладів освіти, культури та охорони здоров'я.
9. Рахункова палата є єдиним органом, який здійснює фінансовий контроль у бюджетній сфері.
10. Матеріальною основою місцевого самоврядування є, зокрема, комунальна власність територіальної громади.

Література. Основна: 2, 4, 5, 11. Допоміжна: 2, 3, 9, 10.

Тема 6. Взаємодія органів місцевого самоврядування з державою та громадськістю

План заняття:

1. Взаємодія органів місцевого самоврядування з органами державної влади.
2. Форми участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення.
3. Співпраця органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями.
4. Механізми забезпечення відкритості та прозорості діяльності органів місцевого самоврядування.
5. Захист прав громадян у сфері місцевого самоврядування.

Питання для самоконтролю

Завдання 1. Оформлення відповідей на питання.

1. Які правові форми взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державної влади?
2. У чому полягає сутність партнерської взаємодії між державою та територіальними громадами?
3. Які форми участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення передбачені законодавством?
4. Яку роль відіграють громадські об'єднання у функціонуванні місцевого самоврядування?
5. Які правові механізми забезпечують відкритість і прозорість діяльності органів місцевого самоврядування?

6. Які способи захисту прав громадян у сфері місцевого самоврядування передбачені національним законодавством?

7. Які сучасні тенденції розвитку взаємодії між органами влади та громадянським суспільством?

Завдання 2. Заповніть таблицю «Форми взаємодії органів місцевого самоврядування з державою та громадськістю»

Суб'єкт взаємодії	Форма взаємодії	Норматив на основа	Мета взаємодії	Практичний приклад
Органи державної влади				
Місцеві державні адміністрації				
Територіальна громада				
Громадські об'єднання				
Органи самоорганізації населення				
Засоби масової інформації				
Бізнес та суб'єкти господарювання				

Питання для аналізу:

1. Які форми безпосередньої участі громадян у місцевому самоврядуванні передбачені законодавством України?
2. Яке значення має принцип прозорості у діяльності органів місцевого самоврядування?
3. Як забезпечується захист прав громадян у сфері місцевого самоврядування?

Завдання 3. Проаналізуйте ситуації

Ситуація 1

Міська рада прийняла рішення про забудову частини міського парку. Проект рішення не був оприлюднений заздалегідь, а громадські слухання не проводилися. Після прийняття рішення мешканці громади звернулися до ради з вимогою переглянути його.

Питання:

1. Які принципи діяльності органів місцевого самоврядування могли бути порушені?
2. Які форми участі територіальної громади повинні були бути забезпечені?
3. Які способи захисту своїх прав можуть використати мешканці громади?

Ситуація 2

Громадська організація звернулася до селищної ради із запитом про надання інформації щодо використання коштів місцевого бюджету. Орган місцевого самоврядування відмовив у наданні інформації, посилаючись на її службовий характер.

Питання:

1. Чи відповідає така відмова принципам відкритості та прозорості діяльності органів місцевого самоврядування?
2. Які права громадян та громадських об'єднань можуть бути порушені?
3. Які механізми оскарження такої відмови передбачені законодавством?

Література. Основна: 1, 8, 10, 11. Допоміжна: 6, 11, 12, 13.

Тема 7. Актуальні проблеми розвитку місцевого самоврядування в умовах децентралізації

План заняття:

1. Теоретико-правові засади децентралізації публічної влади.
2. Адміністративно-територіальна реформа в Україні: мета та основні етапи.
3. Формування та функціонування територіальних громад.

4. Правові проблеми реалізації реформи місцевого самоврядування.
5. Перспективи розвитку місцевого самоврядування в Україні в контексті європейської інтеграції.

Питання для самоконтролю.

Завдання 1. Оформлення відповідей на запитання.

1. У чому полягають теоретико-правові основи децентралізації публічної влади?
2. Які ключові етапи адміністративно-територіальної реформи в Україні та її правові результати?
3. Який правовий статус територіальних громад та їх роль у системі місцевого самоврядування?
4. Які основні проблеми правового забезпечення реформи місцевого самоврядування в Україні?
5. Яким чином реалізується принцип субсидіарності в умовах децентралізації?
6. Які виклики постають перед місцевим самоврядуванням в умовах воєнного стану?
7. Які перспективи гармонізації системи місцевого самоврядування України з європейськими стандартами?

Завдання 2. Заповніть таблицю «Європейська хартія місцевого самоврядування та її реалізація в Україні»

Принцип (положення) Європейської хартії місцевого самоврядування	Зміст принципу	Реалізація в законодавстві України	Приклади практичного втілення
Право громадян на місцеве самоврядування			
Принцип субсидіарності			
Організаційна автономія			

місцевого самоврядування			
Повнота та виключність повноважень органів місцевого самоврядування			
Фінансова самостійність місцевого самоврядування			
Захист меж територіальних громад			
Державний нагляд лише в межах закону			
Судовий захист місцевого самоврядування			

Питання для обговорення:

1. Які положення Європейської хартії були найбільш повно реалізовані в Україні?
2. Які проблеми виникають під час імплементації європейських стандартів місцевого самоврядування?
3. Яке значення має Хартія для процесу європейської інтеграції України?

Завдання 3. Проаналізуйте ситуації

Ситуація 1

У результаті адміністративно-територіальної реформи декілька сільських рад були об'єднані в одну територіальну громаду. Частина мешканців одного із сіл вважає, що після об'єднання їхні інтереси не враховуються належним чином, оскільки адміністративний центр громади знаходиться на значній відстані.

Питання:

1. Які цілі переслідувала реформа децентралізації та створення територіальних громад?
2. Які переваги та ризики укрупнення громад проявляються у цій ситуації?
3. Які механізми представництва інтересів жителів віддалених населених пунктів передбачені законодавством?
4. Які положення Європейської хартії місцевого самоврядування можуть бути застосовані до цієї ситуації?

Ситуація 2

Після передачі громадам додаткових повноважень у сфері освіти та охорони здоров'я територіальна громада зіткнулася з нестачею фінансових ресурсів для належного виконання нових функцій. Орган місцевого самоврядування звернувся до державних органів із вимогою забезпечити відповідне фінансування.

Питання:

1. Який принцип Європейської хартії місцевого самоврядування порушується за умови передачі повноважень без достатнього фінансового забезпечення?
2. У чому полягає взаємозв'язок між децентралізацією повноважень та фінансовою спроможністю громад?
3. Які правові механізми може використати громада для захисту своїх інтересів?
4. Як ця проблема впливає на ефективність реформи місцевого самоврядування в Україні?

Література. Основна: 3, 7, 11, 14. Допоміжна: 1, 4, 5, 7.

3. САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Самостійна підготовка здобувачів вищої освіти у межах вивчення навчальної дисципліни «Мейджор: Організаційно-правова діяльність органів місцевого самоврядування» виступає важливим чинником для поглиблення теоретичних знань та формування практичних компетентностей. Цей вид освітньої діяльності спрямований на активне засвоєння нового навчального матеріалу, розвиток аналітичного мислення та вміння застосовувати отримані знання у межах конкретних юридичних ситуацій.

Основними формами самостійної роботи здобувачів вищої освіти у цьому випадку є:

1. поглиблене опрацювання матеріалів лекційних занять та рекомендованої навчально-наукової літератури відповідно до тематичних розділів навчальної дисципліни;
2. підготовка до активної участі в обговореннях відповідних тем практичних (семінарських) занять;
3. підготовка письмових відповідей на блок питань для самоконтролю з відповідних тем;
4. використання ресурсів електронних інформаційних мереж для розширення кола джерел інформації, необхідних для якісної підготовки до практичних (семінарських) занять;
5. вивчення окремих тем, що виносяться на самостійне опрацювання, складання до них письмових конспектів.

Ефективність виконання самостійної роботи здобувачами вищої освіти оцінюється через систему поточного та підсумкового контролю. Основними формами виявлення результативності та ефективності самостійного вивчення є представлення та обговорення підготовлених доповідей, участь у поточному модульному контролі знань, аналіз і перевірка письмових відповідей, а також підсумкове оцінювання успішності здобувачів вищої освіти в межах сесійного періоду.

4. ІНДИВІДУАЛЬНІ НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

В умовах функціонування кредитно-модульної системи організації освітнього процесу однією з ключових форм є індивідуальна навчальна діяльність здобувачів вищої освіти. У межах вивчення навчальної дисципліни «Мейджор: Організаційно-правова діяльність органів місцевого самоврядування» така форма роботи передбачає самостійне оформлення індивідуального науково-дослідного завдання у вигляді тез чи фахової статті, а також підготовку мультимедійної презентації, яка розкриває основні положення обраного питання.

Теми для написання тез/фахової статті та створення мультимедійної презентації:

1. Конституційно-правова природа місцевого самоврядування в умовах трансформації системи публічної влади в Україні.
2. Принцип субсидіарності як основа функціонування сучасного місцевого самоврядування: теоретико-правовий аспект.
3. Європейські стандарти місцевої демократії та проблеми їх імплементації в законодавство України.
4. Органи місцевого самоврядування як суб'єкти публічного управління: сучасні тенденції розвитку правового статусу.
5. Правові засади розмежування компетенції органів місцевого самоврядування та органів державної влади.
6. Представницька функція місцевих рад в умовах розвитку демократичного врядування.
7. Правовий статус депутата місцевої ради: проблеми реалізації мандата в умовах воєнного стану.
8. Юридична відповідальність посадових осіб місцевого самоврядування: сучасний стан та перспективи вдосконалення законодавства.
9. Правові гарантії діяльності виборних посадових осіб місцевого самоврядування в Україні.

10. Сільський, селищний та міський голова як ключовий суб'єкт муніципального управління: проблеми правового регулювання.
11. Муніципальна нормотворчість як форма реалізації локальної демократії.
12. Нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування: питання юридичної природи та місця у системі джерел права.
13. Правові проблеми регуляторної діяльності органів місцевого самоврядування в умовах цифровізації публічного управління.
14. Забезпечення законності у процесі прийняття рішень органами місцевого самоврядування.
15. Електронне врядування як інструмент підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування.
16. Фінансова автономія територіальних громад як складова муніципальної реформи в Україні.
17. Правове забезпечення бюджетної децентралізації: сучасні виклики та перспективи розвитку.
18. Доходи місцевих бюджетів як гарантія самостійності місцевого самоврядування.
19. Контроль у сфері управління фінансовими ресурсами територіальних громад: правовий аспект.
20. Комунальна власність як матеріальна основа місцевого самоврядування: проблеми правового регулювання.
21. Участь територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування: сучасні форми та механізми реалізації.
22. Громадські консультації як інструмент забезпечення відкритості діяльності органів місцевого самоврядування.
23. Правові механізми забезпечення прозорості та підзвітності органів місцевого самоврядування.
24. Захист прав та законних інтересів членів територіальної громади в системі місцевого самоврядування.
25. Міжмуніципальне співробітництво як напрям розвитку місцевого самоврядування в Україні.

26. Децентралізація публічної влади в Україні: результати, проблеми та перспективи правового забезпечення.
27. Правові аспекти функціонування територіальних громад в умовах адміністративно-територіальної реформи.
28. Вплив воєнного стану на реалізацію повноважень органів місцевого самоврядування.
29. Європейська інтеграція України як чинник модернізації муніципального законодавства.
30. Перспективи розвитку місцевого самоврядування в Україні крізь призму європейських стандартів належного врядування.

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування : міжнародний договір Ради Європи від 16.11.2009. URL: <https://rm.coe.int/168008482a>
2. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
3. Європейська хартія місцевого самоврядування : міжнародний договір Ради Європи від 15.10.1985. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
4. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
5. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
6. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>
7. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>

8. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
9. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>
10. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text>
11. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>
12. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>
13. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 07.06.2001 № 2493-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>
14. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>
15. Про статус депутатів місцевих рад : Закон України від 11.07.2002 № 93-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text>

Допоміжна:

1. Баштанник О. В., Кравець А. Ю. Регіональна політика України в контексті євроінтеграції та інституціоналізації національної системи стійкості: виклики та перспективи в умовах війни. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2026. № 59. С. 206–212.
2. Бобровська О. Ю., Крушельницька Т. А., Мунько А. Ю. Розробка методики оцінювання впливу децентралізації влади на формування інвестиційного профілю територій. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 6. С. 47–57.

3. Державна економічна політика регіонального розвитку : навчальний посібник / М. А. Латинін, О. Ю. Бобровська, Г. О. Дорошенко та ін. ; за заг. ред. проф. М. А. Латиніна, проф. В. Б. Родченка. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 420 с.
4. Дубін Д. Л. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації: роль та інтереси ключових стейкхолдерів. *Публічне управління та місцеве самоврядування*. 2026. Вип. 1(48). С. 156–163.
5. Котенко Я. Локальна ідентичність як умова розвитку об'єднаних територіальних громад (навчальний модуль). К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 44 с.
6. Краснопольська Т. М. Місцеве самоврядування в умовах цифрової дипломатії: нові підходи до прийняття політико-управлінських рішень. *Політичне життя*. 2026. Вип. 1. С. 34–41.
7. Лозинська Т. М. Система місцевого самоврядування України під час воєнного стану та перспективи її повоєнної трансформації. Вплив воєнного стану та політика повоєнного відновлення України: національні стратегії, регіональна безпека та стійкість громад : колективна монографія / за заг. ред. В. Ю. Медвідь та ін. Полтава, 2026. С. 337–349.
8. Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI століття). Західні землі : монографія / відп. ред. Михайло Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. 676 с.
9. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні : колективна монографія / за заг. ред. Р. М. Плюща. Київ, 2016. 744 с.
10. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень : навч. посіб. / Лелеченко А. П., Васильєва О. І., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. К., 2017. 110 с.
11. Місцеві ініціативи та залучення громадськості до здійснення місцевого самоврядування : навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / Карий О. І., Панас Я. В. ; Асоціація міст України. К. : ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 176 с.
12. Мунько А.Ю. Зміни ціннісних орієнтирів у політичній сфері в контексті постіндустріального суспільства. *Теорія та практика державного управління*. Харків : Магістр, 2020. Вип. 1. С. 42-47.

13. Публічна політика : навч. посіб. / Н. А. Липовська, І. В. Письменний. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. 104 с.
14. Територіальна організація влади в Україні : конспект лекцій / О. А. Мельниченко. Харків : ФО-П Леонов Д.С., 2016. 102 с.
15. Шелест Ю. Місцеве самоврядування в умовах воєнного стану та повоєнного часу. *Літопис Волині*. 2026. Вип. 34. С. 256–272.

Корисні інформаційні ресурси:

1. Асоціація міст України (Association of Ukrainian Cities). URL: <https://auc.org.ua/>
2. Верховна Рада України (Офіційний вебпортал парламенту України). URL: <https://www.rada.gov.ua/>
3. Електронна бібліотека ННІПГН. URL: https://drive.google.com/drive/folders/19_LEbqQbdpLpVZG1NEfc_mVbFpFa9pF3E?usp=sharing
4. Європейська хартія місцевого самоврядування (European Charter of Local Self-Government). URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=122>
5. Законодавство України (Офіційна база нормативно-правових актів). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
6. Кабінет Міністрів України (Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України). URL: <https://www.kmu.gov.ua/>
7. Комітет Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування. URL: <https://komsamovr.rada.gov.ua/>
8. Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи (Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe). URL: <https://www.coe.int/en/web/congress>
9. Міністерство розвитку громад та територій України (Ministry for Development of Communities and Territories of Ukraine). URL: <https://mindev.gov.ua/>
10. Портал «Децентралізація» (Офіційний ресурс реформи місцевого самоврядування). URL: <https://decentralization.ua/>